

Наумов О.Б.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МОРСЬКОГО ПОРТОВОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

I. Вступ. Стратегічні перспективи розвитку економіки України багато в чому визначаються її статусом морської держави. В умовах занепаду вітчизняного флоту, основою морського транспортного комплексу країни становлять морські порти. Україна має потужний портовий потенціал, утворений двадцятьма державними морськими торговельними портами, розташованими по узбережжю Чорного і Азовського морів.

Важливе народногосподарське значення морських портів виражається в тому, що вони є зв'язуючою ланкою між вітчизняними підприємствами та їх іноземними партнерами, обслуговують транзит вантажів, є суттєвим джерелом поповнення бюджету. Провідні морські порти постійно нарощують обсяги переробки вантажів, вишукують можливості розвитку матеріально-технічної бази, працюють на залучення нових вантажопотоків. Ці позитивні зміни мають відбуватися комплексно та узгоджено, а що можливе лише за умови забезпечення ефективного державного регулювання розвитку портового господарства.

Отже, важливим науковим завданням є визначення концептуальних основ регулювання розвитку морського портового господарства України, яка має враховувати особливості портового господарства, урахування економічних інтересів держави, галузей та регіонів.

Дослідженню проблем розвитку морських торговельних портів сьогодні приділяється значна увага з боку вітчизняних учених [1-5]. Їх роботами охоплено важливі проблеми розвитку системи морських торговельних портів та морського транспорту. Втім, теоретичні та прикладні підходи до регулювання розвитку портового господарства є опрацьованими недостатньою мірою. Так дискусію викликають концептуальні питання регулювання діяльності портів, підходи, що мають використовуватися для стимулювання прогресивного розвитку.

II. Постановка завдання. Метою цієї статті є дослідження теоретичних питань регулювання розвитку морських торговельних портів.

III. Результати. Розвиток морських портів є стратегічно важливим завданням для України. Тому процес розвитку вимагає цілеспрямованого регулюючого впливу держави на всіх його етапах [6-8]. Цей вплив повинен сприяти переходу до прогресивної стадії розвитку і утриманню позитивних тенденцій.

Поєднання державного регулювання і ринкового саморегулювання забезпечує ефективний розвиток економічної системи морського транспорту і його основи – морських портів. Однак, в сьогоденнішніх умовах державні і ринкові регулятори діють неузгоджено і неефективно, що викликає необхідність перегляду змісту та удосконалення інструментів регулюючого впливу держави на економіку морських портів. Для забезпечення розвитку портового господарства необхідно поєднати та узгодити галузевий та територіальний напрямки державного регулювання та сформувані відповідну дієву економічну політику.

Економічну політику держави, щодо розвитку морських портів, на нашу думку можна визначити, як діяльність з реалізації державного управління та регулювання на економічні процеси в галузі, що має цільовий характер, створення умов ефективного розвитку відповідно до визначеної стратегії.

Державна економічна політика має на меті є досягнення максимально можливого добробуту суспільства, що передбачає всебічний розвиток соціально-економічної системи [9]. Досягнення цієї мети неможливе без ефективного розвитку морського комплексу, і зокрема, морських портів.

В умовах, що склалися, стимулювання розвитку портів вимагає перегляду принципів, на яких має будуватися державне регулювання:

- забезпечення діяльності виключно у правовому полі;
- відповідність стратегічним цілям розвитку економічної системи держави та регіону;
- оптимізація інтересів портів, транспортної системи та суміжних галузей;
- економічна ефективність діяльності портів, що проявляється у оптимальному поєднанні економічного використання ресурсів та підвищення якості послуг;
- забезпечення вимог екологічної безпеки.

Визначені принципи державного регулювання розвитку морських портів мають реалізуватися посередством використання відповідних методів.

Серед методів державного регулювання розвитку економіки виділяють методи правового регулювання, адміністративні, економічні, соціально-політичні, пропагандистські методи.

Правові методи регулювання розвитку морських портів мають забезпечувати:

- лобіювання інтересів морських портів України, захист від нерівної конкуренції з боку іноземних портів;
- стимулювання збільшення вантажопотоків, шляхом встановлення сприятливих режимів діяльності для вантажовласників та судновласників, стимулювання збільшенню транзитних вантажопотоків;
- узгодження інтересів та встановлення взаємовигідного співробітництва між морськими портами та місцевими органами влади.

Адміністративне регулювання повинне включати:

- перегляд переліку товарів, що підпадають під дію режиму ліцензування та квотування на експорт та ім-

- порт, з метою збільшення обсягів зовнішньоекономічних вантажопотоків;
- оптимізація тарифів з метою залучення вантажопотоків у порти;
- перегляд стандартів та норм, що діють у портах з метою підвищення якості послуг.

Особливого значення для забезпечення розвитку морських портів мають економічні методи регулювання, до яких відносяться: податкова і бюджетна політика, грошово-кредитне регулювання, амортизаційна політика, соціальна політика, пропагандистські методи.

Найважливішу роль у регулюванні розвитку портів відіграє податкова політика.

Провідними напрямками податкової політики у регулюванні розвитку портів мають бути:

- створення умов для економічного розвитку портів;
- залучення коштів для фінансування інвестиційних проектів розвитку портів;
- застосування системи податкових пільг для портів;
- запровадження ефективного механізму взаємодії між портами та податковими органами регіонів.

В сьогоденних умовах система оподаткування стримує залучення коштів іноземних інвесторів в галузі економіки, зокрема у розвиток портів. Отже, забезпечення технічного розвитку портів, ріст якості послуг та швидкості вантажопереробки вимагають, стабілізації податкової політики для стимулювання іноземних і вітчизняних інвесторів.

Важливого значення набуває також бюджетна підтримка розвитку портів. Державна бюджетна політика має бути спрямована на фінансування інвестиційних програм розвитку портів, надання гарантій за кредитами.

Грошово-кредитне регулювання є ще одним важливим елементом державної політики розвитку морських портів. Зазвичай грошово-кредитна політика, що здійснюється Національним банком, спрямована на регулювання всієї економічної системи держави і не може стосуватися окремої галузі чи підприємства. Однак, стимулювання інвестиційної активності приводить до більш активного пошуку інвесторами сфер вкладення коштів. Враховуючи, що діяльність морських портів є досить стабільною, порівняно з іншими галузями народного господарства, політика кредитної експансії може привести до збільшення обсягів інвестицій у розвиток портового господарства.

Амортизаційну політику держави необхідно спрямувати на прискорення оновлення матеріально-технічної бази портів, особливо – перевантажувальної техніки та складів, що може досягатися шляхом використання прискорених систем амортизації.

Додатковими інструментами державного регулювання розвитку морських портів є соціальна політика та пропагандистські методи. Соціальна політика має насамперед забезпечити соціальний захист робітників, покращення умов праці, побуту та дозвілля. Пропагандистські методи мають сприяти підвищенню довіри до портів з боку потенційних клієнтів.

Державна програма розвитку морських портів, на нашу думку, має стати головною передумовою підвищення економічної ефективності їх діяльності. Стратегічним курсом держави має стати забезпечення сталого розвитку морських портів у відповідності до економічних інтересів держави у контексті інтеграції до світової господарської системи.

Стратегічними цілями розвитку портів є створення високоефективної системи портів, що сприятиме ефективній інтеграції економіки України до світової економічної системи.

Короткострокові цілі розвитку портів полягають у наступному:

- забезпечення росту вантажообігу до проектного рівня та з урахуванням збільшення потужностей портів;
- забезпечення економічного та технічного розвитку портів;
- збільшення асортименту та підвищення якості надання послуг;
- підвищення економічної ефективності виробництва;
- удосконалення системи управління розвитком портів.

Для досягнення встановлених цілей необхідно:

- забезпечити оновлення матеріально-технічної бази портів до рівня світових стандартів та більш ефективного використання перевантажувальної техніки, запроваджувати і поширювати нові перспективні технології. Отже, провідну роль слід відвести стимулюванню інвестиційної діяльності у портах. Виробничі потужності портів сьогодні завантажені неповною мірою, тому, в першу чергу, слід зосередитися на технічному переозброєнні і реконструкції існуючих потужностей. Важливого значення має також технічний розвиток виробничої інфраструктури портів;
- удосконалити відносини портів із місцевими органами влади, інвесторами, із вантажо- та судновласниками, забезпечити сталість господарських зв'язків;
- сприяти утворенню дієвого механізму розподілу вантажопотоків між портами відповідно до їх потужностей, спеціалізації та потреб у найбільш ефективній пропорції.
- посилити державний контроль за процесами діяльності портів;
- посилити дієвість централізованого регулювання розвитку і разом з цим забезпечити самостійність портів;

– забезпечити оптимальне поєднання галузевого і територіального регулювання розвитку портів.

IV. Висновки. Ефективний розвиток портів вимагає удосконалення системи державного регулювання, яка повинна ґрунтуватися переважно на економічних методах, забезпечувати сталість умов розвитку і екологічного клімату. Державне регулювання повинне забезпечити оптимізацію інтересів портів та інших транспортних підприємств, місцевих та загальнодержавних інтересів. Механізму регулювання розвитку портів має будуватися на принципі оптимального співвідношення самостійності портів та централізованого впливу держави. Органи влади повинні спрямовувати зусилля на досягнення стратегічних цілей розвитку, поживлення інвестиційної діяльності, розвитку регіонів.

Джерела та література

1. Буркинський Б., Котлубай М., Котлубай О. Про роздержавлення морських торгових портів України // Економіка України. – 2006. – № 11. – С.12-18.
2. Иванов В. О перспективах морских портов Украины // Порты Украины. – 2006. – №3. – С.16-18.
3. Лесник А. Программа совершенствования управления и развития портового хозяйства Украины // Порты Украины. – 2003. - №5. – С. 10-12.
4. Степанов О. О стратегии развития портов Украины // Судостроение. – 2003. – № 9-10. – С.31.
5. Чекаловець В., Олефір І., Пустовіт О. Реструктуризація портового господарства України: проблеми, принципи та основні напрямки // Економіст. – 2004. – №2. – С. 42-45.
6. Един О., Цветов Ю, Соколов Л. Транспортная политика в Украине // Экономика Украины. – 2000. – №1. – С.24-34.
7. Пашенко Ю. Транспортная политика Украины // Экономика Украины. – 2001. – № 12. – С. 38-43.
8. Пашенко Ю., Давиденко А. Развитие международного транспортного сообщения Украины // Экономика Украины. – 1999. - №5. – С.47-55.
9. Гальчинський А., Геєць В., Кінах А., Семіноженко В. Інноваційна стратегія українських реформ. – К: Знання України. – 2002. – 336 с.

Наумов О.Б.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МОРСЬКИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПОРТІВ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

I. Вступ. В умовах міжнародної економічної інтеграції транспорт стає однією з важливіших галузей економіки України, яка забезпечує функціонування всього народногосподарського механізму [1]. Транспортні операції є невід'ємною і часто визначальною частиною зовнішньоекономічних операцій. Основна маса зовнішньоторговельних перевезень припадає на морський транспорт. Отже, перед морським транспортом України постає нагальна проблема прискорення інтеграції до європейської та світової транспортних систем.

Вигідне геополітичне положення України, яка розташована на перехресті торгових шляхів між Європою і Азією, сприяє розвитку України як транзитної держави. Завдання залучення транзитних вантажопотоків на територію України вимагає визначити комплекс заходів, спрямованих на підвищення привабливості країни для іноземних перевізників і власників вантажів.

Інтеграція України в світову господарську систему та активізація транзитних перевезень зумовлюють необхідність збільшення обсягів та підвищення якості транспортних послуг. Основними проблемами на цьому шляху є: забезпечення безпеки перевезень та збереження вантажів, прискорення обслуговування, зменшення цін та витрат на транспортні послуги.

Сьогодні морська транспортна система України не повною мірою готова до забезпечення росту перевезень. Збільшується знос технічних засобів портів, погіршується їх структура, що негативно впливає на обсяги перевезень. Внаслідок цього, в умовах конкуренції відбувається витіснення українських портів з міжнародних ринків транспортних послуг. Таким чином, важливим науковим завданням є визначення проблем та перспектив розвитку портового господарства України.

Дослідженню проблем розвитку морських торговельних портів сьогодні приділяється значна увага з боку дослідників [2-10]. Їх роботами охоплено важливі проблеми розвитку морських торговельних портів та морського транспорту. Втім, висновки учених є дещо суперечливими, не існує єдиного погляду на проблематику та концептуальні основи розвитку портового господарства.

II. Постановка завдання. Метою цієї статті є дослідження проблематики розвитку морських торговельних портів України в сучасних умовах.

III. Результати. Розвиток морських портів є стратегічно важливим завданням для України. В. Чекаловець, І. Олефір та О. Пустовіт, підкреслюючи високу значимість портового господарства, вказують, що сьогодні порти стають не тільки пунктом перевантаження товарів з морського на інші види транспорту та у зворотному напрямку, а й стратегічними центрами в організації зовнішньої торгівлі, однією з основних ланок у інтегрованому транспортному ланцюжку і центрами економічного розвитку певних регіонів [2].

В сучасних умовах розвитку світової економіки торговельні порти виконують роль зв'язуючої ланки в русі товарів і одночасно є промисловими та комерційними центрами розподілу вантажів і інформаційного забезпечення в системі виробництва і розподілу товарів.